

Ekonominin Renkleri

Prof. Dr. M. Çağlar ÖZDEMİR

Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, cozdemir@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3593-5864

Özet

Günümüz dünyasında farklı üretim yapısı ve hedeflere göre birçok ekonomik faaliyet yürütülmektedir. Söz konusu faaliyetler birbiri ile iç içe geçmiş değer zincirleri oluşturmasına rağmen üretim süreçlerine bakış açıları açısından birbirinden ayrıştırılabilir. Bu çalışmanın amacı, görece farklı bakış açılarına sahip üretim sistemlerini temsil eden ekonomik faaliyetleri tanıtmaktır. Literatür taraması ile farklı renklerle ifade edildiği tespit edilen söz konusu ekonomik faaliyetler; kahverengi, yeşil, mavi, kırmızı, beyaz, siyah, gri, sarı, mor, turuncu, altın ve gümüş ekonomiler olarak adlandırmıştır. Elbette sınıflandırmaya daha farklı renkler de eklenebilir. Ancak seçilmiş on iki başlığın ekonomik faaliyet alanının güncel bakış açısını yansıtması bakımından yeterli olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın sonucunda tahripkâr ana akım üretim tarzını temsil eden kahverengi ekonomiye karşı diğer tüm renklendirilmiş ekonomilerin mücadele ettiği anlaşılmaktadır. Siyah ekonomi ile mücadele devam etmektedir. Son yıllarda yeşil, mavi, turuncu ve altın ekonomilerin popüler olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kayıt dışı ekonomi, yeşil ekonomi, mavi ekonomi, turuncu ekonomi, altın ekonomi.

Colours of Economy

Abstract

In today's world, there are many economic activity areas for different production structures and targets. Although these activities create intertwined value chains, their perspectives on production processes can be separated from each other. The aim of this study is to introduce economic activities that represent production systems with relatively different perspectives. The economic activities, which were determined to be expressed in different colours by the literature review; brown, green, blue, red, white, black, grey, yellow, purple, orange, gold and silver economies. Of course, different colours can also be added to the classification. However, the selected twelve titles seem sufficient in terms of reflecting the current perspective of the field of economic activity. As a result of the study, it is understood that all other coloured economies are struggling against the brown economy, which represents the destructive mainstream production structure. The struggle with the black economy continues. Green, blue, orange and gold economies seem to be popular in recent years.

Keywords: Informal economy, green economy, blue economy, orange economy, gold economy.

GİRİŞ

Piyasa çok bileşenli dinamik bir yapıya sahiptir. Ekonomik değer üreten sistemin işleyişi çoğu zaman kendine has değer zincirleri oluşturur. Farklı üretim süreçleri, kendi üretim potansiyelini en üst düzeye çıkarma hedefine kilitlendiğinde hem başarıyı hem de tahribatı birlikte getirmektedir. Bu çerçevede yapılan eleştiriler sürekli yeni bir üretim sistemi önerisi ile sonuçlanır. Yeni öneriler yeni yapıların kurgulanmasına neden olur ve böylece gelişme ve ilerleme sağlanır.

Sanayi devriminden bu yana birçok üretim sistemi denendi. Her ne kadar ana akım iktisadın kurguladığı ve kullandığı üretim sistemleri teorik ve pratik olarak ağır bassa da zaman içinde, anlama ve tanınmaya değer farklı uygulamalar da öne çıkarmıştır. Kapitalizmin ana akım üretim yapısının dünyayı kaynak tüketimi ve iklim konusunda önemli ölçüde tahrip ettiği açıktır. Aynı yorum üretim faktörü olarak emeği temsil eden işgücü için de yapılabilir. Alternatif yollar bulmak elbette dünyayı daha yaşanabilir hale getirmek için elzem ve acildir. Ancak üretim yapısında köklü değişikliklerin hızla gerçekleştirilmesinin de ne denli güç olduğu ortadadır. Bu nedenle daha iyi bir üretim sürecine veya iktisadi düzene ulaşmak için çeşitli öneriler ve denemeler yapılmaktadır (Buheji ve Ahmed, 2021).

Bu çalışmada sanayi devriminden bu yana kullanılagelen üretim sistemlerinin oluşturduğu ekonomik yapılar renklendirilerek sunulmuştur. Bahse konu renkler, literatür taramasından oluşturulmuştur. Örneğin geleneksel fabrika üretim tarzını ifade eden ve çevreyi bir hayli kirleten üretim tarzı kahverengi ekonomiyi oluştururken çevreye duyarlı temiz enerji kullanarak kurgulanan üretim tarzı yeşil ekonomiyi temsil etmektedir.

Çalışma kapsamında birbirinden farklı (kimi zaman da iç içe geçmiş) üretim sistemlerini ihtiva eden on iki ekonomi rengi incelenmektedir. Okuyacağınız ekonomi renkleri; kahverengi, yeşil, mavi, kırmızı, beyaz, siyah, gri, sarı, mor ve turuncudur. Altın ve gümüş olarak tabir edilen iki ayrı ekonomi ana renkleri temsil etmese de bu yapıya eklenmiştir.

1. Kahverengi Ekonomi (Brown Economy)

Çevreyi, havayı ve suyu önemli ölçüde kirleten kömür veya petrol gibi fosil yakıtlar kullanılarak üretim yapan endüstri genel olarak kahverengi ekonomi olarak adlandırılır (World Bank, 2013). Geleneksel üretim tarzını ifade eden

kahverengi ekonomide; sınırsız ekonomik büyüme, yenilenebilir olmayan enerji kaynakları, doğal kaynakların yoğun tüketimi (enerji ve malzeme yoğun), sera gazı emisyonu, biyolojik çeşitliliğin yok edilmesi, küresel sosyal eşitsizlikler, sınırsız (aşırı) tüketim, iş ve yatırımcıların kurumsal sosyal sorumluluk eksikliği ve sosyal güvenin zayıflaması gibi özellikler bulunur (Sulich ve Zema, 2018).

Kahverengi ekonomi, günümüzde iklim değişikliğine neden olduğu söylenen yüksek sera gazı salınımına yol açan geleneksel üretim tarzını ifade eder. Kullandığı enerji kaynakları bio-çeşitliliği de tehdit etmektedir.

Bununla birlikte dünyadaki üretimin önemli kısmı bu ekonominin hinterlandında dönmektedir. Sanayi devriminden bu yana birçok fabrika enerji ihtiyacını kömür, petrol ve günümüzde doğal gaz gibi fosil yakıtlardan sağlar. Günümüzde alternatif enerji kaynaklarının bulunması ve kullanılması sayesinde, kahverengi ekonominin olumsuz etkilerinin görece azalacağı düşünülmektedir (Gert, 2013). Buna rağmen halen madencilik, taş ocakçılığı, çimento, demir çelik endüstrisi, petrokimya gibi sektörler popülerdir ve milyonlarca insan ya fosil yakıtların çıkarılmasında ya da bu yakıtları kullanarak üretim yapan fabrikalarda istihdam edilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma amaçları çerçevesinde kahverengi ekonominin olumsuz yönleri olumlu yönlerinden daha fazla öne çıkmaktadır. Bu kapsamda yapılan üretim sayesinde oluşan istihdamın yoksulluğu ve açlığı (amaç 1 ve 2) azaltması olumlu yönlerdir. Ancak bireysel ve kamu sağlığını tehdit etmesi (amaç 3), temiz suları kirletmesi (amaç 6), iklim değişikliğine yol açması (amaç 13), su altı ve karasal yaşamı (amaç 14 ve 15) tehdit etmesi olumsuz yönler olarak ağır basmaktadır.

Dünyadaki kıt kaynakların aşırı tüketilmesinin sorumlusu olarak görülen kahverengi ekonomi kimi zaman esmer ekonomi olarak da adlandırılır. Kahverengi ekonominin tahribatlarına yönelik küresel bilinç artmış olsa da halen mevcut potansiyelinin büyüklüğü gereği küresel ekonomide etkisi yüksektir.

2. Yeşil Ekonomi (Green Economy)

Yeşil ekonomi son yılların en popüler yaklaşımlarından biridir. Çoğunlukla çevre ile ilgili odaklanmalar olarak algılanmasına rağmen gerçekte mevcut kaynakların gelecek nesillere iletilmesi ve sürdürülebilir bir dünya

oluşturulması çabasını içerir. Yeşil ekonomi; ekonomik, çevresel ve sosyal refahı sürdürmeyi ve geliştirmeyi hedefleyen bütüncül ve geniş katılımlı bir kalkınma mantığına sahiptir (Scott Cato, 2008).

1987’de Bruntland Raporuyla farkındalığı artan yeşil ekonomi, 1992’de Rio’da yapılan zirve ile dünya gündemine oturmuştur. Özellikle kahverengi ekonominin birkaç yüzyılda yapmış olduğu tahribatın etkilerini azaltmayı amaçlayan yeşil ekonomi, çevresel hareketlerin yanında sosyal eşitliği önceleyen bir yaşam tarzını savunur. Üretim, tüketim ve paylaşım tarzlarına yönelik görüşleri sayesinde kendine ana akım iktisat dalları arasında yer açmayı planlar (Borowy, 2013).

Yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının tamamı ile yakından ilişkilidir. Temiz ve yenilikçi enerji kaynaklarının üretimi ve kullanımı sayesinde sınırlı kaynakların etkin kullanımını amaçlar. Ayrıca atıkların geri dönüştürülmesi ile kaynak tüketimini azaltarak dünyayı daha yaşanabilir bir yer olarak muhafaza etmeyi de hedefler.

Günümüzde yeşil ekonomi birçok ülke tarafından benimsenmiştir. Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşmaları en meşhur olanlarıdır. Birleşmiş Milletler, fiili büyüme oranlarından çevresel bozulmanın yıllık maliyetini çıkardıktan sonra “yeşil milli gelir” hesaplarını yayınlamaya başlamıştır. Ekolojik ekonominin bir terimi olarak yeşil milli gelir, doğal kaynaklardan amortisman oranı düşölerek hesaplanan net miktarı ifade eder (He vd., 2021).

Çevresel sürdürülebilirlik odağında hareket eden yeşil ekonomi elbette suların temizliği ve gelecek nesillere sağlıklı devri ile de ilgilenir. Bu kapsamda mavi ekonomi ile iç içe geçer. Hatta Haziran 2012’de gerçekteştirilen Rio+20 Zirvesinde yeşil ekonomi ile mavi ekonomi birlikte ele alınmıştır (Dornan vd., 2018). Ancak suların temizliği problemi kendine has öneme sahiptir ve bu süreci mavi ekonomi olarak ayrıştırmak daha doğru olur.

3. Mavi Ekonomi (Blue Economy)

Mavi ekonomi, “su” ile ilgili kapsamda ortaya çıkan ekosistemi ifade eder. Akarsular, göller, denizler ve en nihayetinde okyanusların korunması ve sürdürülebilir biçimde etkin kullanımı mavi ekonominin konusunu oluşturur (Smith-Godfrey, 2016). Kirliliğin ortadan kaldırılması ve atıkların geri dönüştürülmesi süreci çerçevesinde yeşil ekonominin bir uzantısı olarak da konumlandırılmaktadır. Balıkçılıktan sürdürülebilir su ekosisteme kadar geniş

bir yelpazede konumlanır. Ayrıca kıyı hayatı ile de ilgilenir. Biyoteknoloji, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği bu ekonominin bir parçasıdır. Hayatını ticari balıkçılık, deniz turizmi ve rekreasyon yoluyla kazanan milyonlarca insan bu kapsamda yer alır (Pauli, 2010).

Küresel düzeyde mavi ekonomi, özellikle okyanusların ekosisteminden kaynaklanan muazzam büyüklükteki ekonomik potansiyelin farkındadır ve bu büyüklüğün sürdürülebilir biçimde ileriye taşınmasını hedefler (Bennett vd., 2021).

Dünya Bankası mavi ekonomiyi, ekonomik büyüme, gelişmiş geçim kaynakları ve ilgili işler için okyanus ekosisteminin korunup kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı olarak tanımlar. Bu kapsamda yenilenebilir enerji, balıkçılık, deniz taşımacılığı, turizm, iklim değişikliği ve atık yönetimi konularını mavi ekonomiye dâhil eder (World Bank, 2017).

Avrupa Komisyonu da benzer bir yaklaşımla, okyanuslar, denizler ve kıyılarla ilgili tüm ekonomik faaliyetleri mavi ekonomi kapsamında değerlendirir. Birleşmiş Milletler mavi ekonomiyi, okyanusun veya mavi kaynakların daha iyi yönetilmesi için ortaya çıkan ekonomik ve politik bir kavram olarak tanımlar. Uluslararası Koruma (Conservation International), mavi ekonominin “karbon depolama, kıyıların korunması, kültürel değerler ve biyolojik çeşitlilik gibi pazarlanamayan ekonomik faydaları” da içerdiğini ekliyor. Mavi ekonomi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla okyanuslara yönelik tedbir ve tasarruflar öne çıkar. Bu kapsamda mavi ekonominin ana temasını, (1) okyanusların ekonomilere genel katkısı, (2) okyanusların çevresel ve ekolojik sürdürülebilirliği (3) okyanus ekonomisini hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için büyüme fırsatı olarak görmek, şeklinde sınıflandırmak mümkündür (Blue Economy Definitions United Nations, 2022; Smith-Godfrey, 2022).

Okyanuslar, özellikle gelişmekte olan küçük ada devletleri ve en az gelişmiş devletler için önemli bir potansiyel olarak görülür. Bu kapsamda mavi ekonomi “okyanus ekonomisi” olarak da adlandırılır (Cisneros-Montemayor, 2019). Ancak kimi zaman mavi ekonomi, okyanus ekonomisini de içeren makro bir kavram olarak kabul edilir. Çünkü okyanus ekonomisi yalnızca okyanus kaynaklarının kullanımı ve okyanusun ekonomik sistemini güçlendirmeyi amaçlarken mavi ekonomi, toplam su kaynaklarını ekonomik büyüme için sürdürülebilir bir mekanizma olarak görür (Keen vd., 2018).

Mavi ekonomiyi, bütüncül olarak su ile ilgili ekonomik potansiyelin sürdürülebilir biçimde etkin kullanımı olarak algıladığımızda, tüm ülkeler için çok önemli bir konu olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Bu anlamda rejenerasyon (restorasyon) yoluyla su kaynaklarının yönetimi öne çıkar. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılarak kirliliğin azaltılması ve atıkların geri dönüştürülmesi toplam su ekosisteminin korunması için büyük önem taşır. Mavi ekonomi kapsamında, giderek artan hızda okyanusları, denizleri ve akarsuları kirleten endüstri atıklarını azaltacak tedbirler alınmakta, çamur, duman ve asitleri kontrol altına almak için önemli çabalar harcanmaktadır (Bari, 2017).

Sürdürülebilir kalkınma amaçları içinde doğrudan yer alan mavi ekonomi (amaç 6 ve 14), iyi sağlık ve refah (amaç 3), sorumlu tüketim ve üretim (amaç 12) gibi bileşenlerle de yakından ilgilidir.

4. Kırmızı Ekonomi (Red Economy)

Kırmızı veya kızıl ekonomi, kitlesel üretim süreçlerini temsil eden geleneksel ekonomik yapılar için kullanılır. Adına kırmızı veya kızıl denmesinin sebebi özellikle Kızıl Ordu ve Sovyet ekonomisinin bütünleşik yapısı sayesinde devletin üretim ve dağıtım yapısını elinde tuttuğu sosyalist ekonomik sistemi temsil etmesi nedeniyle (Dunn, 1995). Ancak diğer kitlesel üretim süreçleri de bu kapsamda ele alınabilir. Örneğin seri üretimin en belirgin temsilcisi olan Fordist üretim tarzı, kapitalist yapıda olmasına rağmen kırmızı ekonomi içinde değerlendirilebilir (Gilbreath, 1977).

Kırmızı ekonomi sisteminde çevresel kaynakların dikkatli kullanımına yönelik öncelikler bulunmaz. Kaynakları bir an önce ekonomik olarak değerli hale getirip kullanıma sunma hedeflenir. Kahverengi ekonomi ile benzer yapıyla işleyen sistemin temelinde hızlı büyüme bulunur. Kaynakların hızla tüketilmesi, iklimi değiştirecek derecede kitlesel üretim, üretici sınıfı olan işçilerin temel hak ve kazançlarında oluşturduğu sorunlar gibi birçok konuda eleştiri alan ve kötülenen kırmızı (veya kitlesel) üretim tarzının, günümüz dünyasının gelişmişliğinin temelinde büyük payının olduğu da göz ardı edilmemelidir (Gibson, 2005). Sürdürülebilirliğinin sağlanması için savunucuları tarafından yeşil ekonomi ile ilişkilendirilip uygulanabilirliğinin devamı üzerine çabalar harcanmaktadır (Burkett, 2006).

Kırmızı ekonomi, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına olumlu veya olumsuz etkilerinden dolayı dâhil olur. Yoksullukla ve açlıkla mücadele (amaç 1 ve

2), insana yakışır iş (amaç 8), sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (amaç 11), sorumlu tüketim ve üretim (amaç 12), iklim eylemi başta olmak üzere su ve karada yaşamın korunması (amaç 13, 14 ve 15) bunların başında gelir.

5. Beyaz Ekonomi (White Economy)

Adını sağlık çalışanlarının kullandığı kıyafet renginden alan beyaz ekonomi genel olarak sağlık ve ilgili sektörlerde oluşan ekonomik faaliyetleri ifade eder. Ancak dünya genelinde beyaz kelimesi ırkçılıkla örtüştüğü için beyaz ekonomi terimi kimi zaman ırkçılığın ekonomisi olarak da algılanır (Howell, 1994). Bununla birlikte son yıllarda giderek artan kullanımı ile beyaz ekonomi sağlıkla ilgili mal ve hizmetlerin üretimine, araştırmasına, pazarlamasına ve dağıtımına ilişkin tüm sektörleri içeren bir kapsama bürünmüştür (Santerre ve Neun, 2010). Doktor, hemşire, hasta bakıcı gibi doğrudan sağlık alanında istihdam edilenlerle, tıbbi ilaç tedarik sektörü ve diğer biyomedikal malzeme sağlayıcılar ve pazarlamacılar da beyaz ekonomi kapsamında değerlendirilmektedir.

Sağlık sektörünün geniş bir yapıda olması beyaz ekonominin kapsamını da genişletmektedir. Yaşlı ve engellilerin kişisel bakım hizmetleri, hastane ve bakımevi gibi kurumsal bakım alanlarındaki faaliyetler hatta sağlık kaplıca hizmetleri beyaz ekonomi içinde yer alır. OECD'ye göre beyaz ekonomi, gümüş ekonomi ile bağlantı kurularak; bağımlılar, engelliler ve yaşlılar dâhil olmak üzere sağlık ve bakımla ilgili ürün, hizmet ve faaliyetleri ifade eder (OECD, 2012).

Sağlık sektörüne yönelik bilişim çalışmaları ve ilgili dijital ekonomi de, sektörü desteklediği ve bütünün parçası olduğu sürece beyaz ekonomi içinde sınıflandırılır. 2015'de McWilliams (2015) tarafından kaleme alınan "The Flat White Economy: How the Digital Economy's Transforming London and Other Cities" adlı kitapta beyaz ekonominin dijital ekonomiyi de içine aldığına yönelik yorumlar yapılmıştır. Kitapta sağlık sektöründe kullanılan dijital altyapı, platform ve ticari genişleme sürecinin etkileri örneklerle anlatılsa da genel olarak sağlık ve sağlıkla ilgili sektörlerde yaptığı değişikliklere değinilmiştir. Beyaz ekonomi içinde dijital ekonomi yapısı, sağlık sektörüne yönelik üniversite araştırma ve eğitim faaliyetleri, bilim ve teknoloji bölgeleri ve start-up'lar ve diğer bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını kapsar. Bu kapsamda beyaz ekonomiyi doğrudan dijital ekonomi

olarak sınıflandırmak yerine sağlık ve ilgili sektörlere yönelik kapsayıcı bir ekonomi olarak sınıflandırmak daha doğru olacaktır. Sarı ve altın ekonomi, dijital ekonomiye daha yakın alanları oluşturur.

Beyaz ekonomi sürdürülebilir kalkınma amaçlarından üçüncüsü ile doğrudan ilişkilidir (iyi sağlık ve refah). Sağlık çalışanlarının hak ve kazanımlarına ilişkin süreçlerinde insana yakışır iş amacı ile de ilgilidir (amaç 8).

6. Siyah Ekonomi (Black Economy)

Yasa dışı yollarla faaliyet gösteren kayıt dışı ekonomi bu kapsamda değerlendirilir. Siyah, kara, yer altı, gizli veya gölge ekonomisi olarak da adlandırılan bu ekonomi türü, ülke kanunlarına veya evrensel kurallara uymaksızın yürütülen faaliyetleri içerir. Her tür yasa dışı faaliyet (silah ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti, fuhuş vb.) yanında devletlerin vergi sistemini aşır vergi ödememeye yönelik organizasyonlar da bu kapsama dâhildir (Pyle, 1989).

Türkçede bilinen bir terminoloji olan “kara para” veya “kara para aklama” ifadeleri siyah ekonominin içindedir ve çoğunlukla yer altı faaliyetlerini içerir (MASAK, 2000).

Üretilen ekonomik değer üzerinden vergi vermeden haksız kazanç sağlanan bu sektörde, topluma önemli ölçüde zarar veren faaliyetler yer alır. Bunun yanında vergi vermeden yürütülen merdiven altı üretim, karaborsa, işportacılık gibi faaliyetler de bulunur. Ancak uyuşturucu kaçakçılığı yanında görece masum kalan bu tür faaliyetleri siyah ekonomiden biraz ayırıştırarak gri ekonomi içinde ele almak daha doğru olacaktır. Siyah ekonomi hiçbir şekilde müsamaha gösterilmesi mümkün olmayan yasa dışı faaliyetleri içeren ekonomi olarak netleştirilebilir. Örneğin çalınan arabaların parçalanıp satılması ile oluşan sektör veya organ ticareti tam da siyah ekonomi içindedir (Hudson ve Wheeler, 2008).

Siyah ekonomi oluşturduğu tahribatlar nedeniyle sürdürülebilir kalkınma amaçlarının birçoğu ile ilişkilidir. Özellikle barış, adalet ve güçlü kurumlar (amaç 16) ile yakından ilgilidir.

7. Gri Ekonomi (Grey Economy)

Genel olarak verginin göz ardı edildiği alışveriş piyasaları ile hükümetlerin görece göz yumdukları kayıt dışı ekonomik faaliyetler gri ekonomi kapsamında değerlendirilebilir. Daha çok gelişmekte olan ülkelere ilişkin bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Ianole-Călin vd., 2017).

Gri ekonomi siyah ekonomiye göre daha masum görünmesine rağmen vergi dışı faaliyetleri kapsamı bakımından tahripkârdır. Örneğin silah kaçakçılığı kadar şiddetli bir suç teşkil etmeyen kayıt dışı işçi çalıştırma, bireye, ekonomiye ve topluma zarar veren ve haksız kazanç sağlayan bir davranış olarak gri ekonomi içinde yer alır. Aynı şekilde sokak satıcıları, işportacılık veya internet platformları üzerinden vergisiz yapılan alışverişler de gri ekonomi kapsamındadır (Salzberg, 2020). Orijinal ürünlerin taklit edilip satışa sunulması da gri ekonomiyi oluşturur. Çoğunlukla merdiven altında yapılan taklit ürünlerin üretiminde çalışanlar da doğal olarak kayıt dışı olur ve gri ekonominin bir parçası haline gelir (Geisendorf, 2009).

Kimi zaman Agorizm de gri ekonomi içinde değerlendirilmektedir. Agorizm karşılıklı rızaya dayalı serbest ve vergisiz alışveriş yapısını savunan ortamdan her tür kurala ve düzenlemeye karşı olan davranış kalıplarını benimseyen radikal söylemlere kadar genişleyebilmektedir (Konkin, 1995:2008). Agorizmayı serbest bir alışveriş ortamı olarak değerlendirirsek günümüzde internet platformu üzerinden ikinci el veya yeni ürünlerin satışına yönelik vergisiz faaliyetler gri ekonominin içinde yer alır. Ancak diğer uç aşaması olan her türlü kural ve düzenlemeye karşı bir duruş olarak algılasak anarşist bir yapıya bürünür ve bu gri ekonomi kapsamından çıkararak yer altı ekonomisine, dolayısıyla siyah ekonomiye dönüşür.

Son otuz yılda giderek yayılan kayıt dışı kısmi süreli çalışmalar veya son yıllarda etkisini giderek artıran kayıt dışı platform çalışmaları da gri ekonomiyi besleyen kaynaklardır (Kenney ve Zysman, 2016).

Son yıllarda popülaritesi giderek artan kripto paralara yönelik işlemler hatta dolandırıcılıklar da gri ekonomi içinde değerlendirilebilir. Teknoloji kullanılarak toplumun kandırılması konusu tekno-sosyal bir sorun olarak giderek yükselmektedir (Mackenzie, 2022).

Gri ekonominin oluşturduğu değer gayri safi yurt içi hâsıla büyüklüğüne etki etmez. Bu nedenle ülkenin gerçek potansiyelinin anlaşılmasını zorlaştırır.

Kimi ülkeler, pahalı ve meşakkatli eğitim yatırımlarından görece kaçınarak beşeri sermayenin daha masrafsız yetiştirilmesi için kayıt dışı sektörler bilinçli olarak başvurabilir. Ancak kısa bir süre içinde bu politika, üstesinden gelinmesi zor tahribatlara yol açar. Hindistan’da bilişim sektörü işgücünün yetişmesi için de benzer bir yol izlenmiştir. Kayıt dışı ekonominin sunduğu imkânlarla önemli düzeyde yazılımcı yetişmesine olanak tanıyan bu politika, şu an Hindistan’ın kara parayı kontrol edebilmek için en yoğun uğraştığı alanlardan biri haline dönüşmüştür (Kumar, 2002). Günümüzde Hindistan’da bilişimin yanı sıra bilgi ve iletişim teknolojileri alanında eğitim ve öğretim hizmetleri konusunda ülkenin rekabet gücünü korumak, geliştirmek ve kayıt dışı ekonomiyi olabildiğince azaltabilmek için yeni bir eğitim hamlesinin başlatılması çalışmaları hızla sürmektedir (Jain ve Agrawal, 2007).

Anlaşılan başlangıçta görece masum görünen gri ekonomiye yol vermek bir süre sonra siyah ekonomi istilasına kapı açabiliyor.

Gri ekonomi de siyah ekonomi gibi birçok sürdürülebilir kalkınma amacı ile ilişkilidir. Özellikle yoksulluk ve açlıkla mücadele (amaç 1 ve 2), sağlık, refah (amaç 3), cinsiyet eşitliği (amaç 5), insana yakışır iş (amaç 8), eşitsizliğin azaltılması (amaç 11) bunlardan öne çıkanlar arasındadır.

8. Sarı Ekonomi (Yellow Economy)

Literatürde sarı ekonomi birbirinden farklı tanımlara sahiptir. Teknoloji yoğun üretim ve yaşamı anlatan bir yanı olduğu kadar demokrasiyi savunan özgürlükçü yaklaşımı da anlatır. Daha farklı bir yaklaşımla “sarı döngüsel ekonomi” bağlamında çevre hareketini de temsil eder. Bu yönüyle sarı ekonomi çok yönlü tartışılması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkar.

Endüstride ve gündelik yaşamda kolaylık sağlayan teknolojilerin kullanımı genel olarak sarı ekonomi olarak adlandırılır. Sanayi devriminden bu yana teknolojinin hayatımızdaki yeri yadsınmazdır. Son yıllarda giderek otomasyonu kuvvetlenen hatta robotlaşan endüstrideki teknolojik gelişimler sarı ekonominin parçası olarak algılanır.

Sarı ekonomi rekabetçi yapıyı artırırken toplum refahını yükseltecek yatırımları da kapsar. Örneğin akıllı şehirler olarak bilinen teknolojik kentlerin çerçevesini sarı ekonomi oluşturur. Endüstriyel üretimden tarım teknolojilerine, ulaşımdan haberleşmeye kadar teknoloji ile yoğrulmuş her düzey refahı artırıcı uygulamalar sarı ekonomi içinde yer alır (Santander, 2022).

5G teknolojisi, sosyal kredi uygulamasına imkân tanıyan açık tanımlama (open CV), her tür endüstriyel rekabeti olumlu etkileyen siberetik veya simbiyotik ilişkiler sarı ekonominin kapsamı içinde değerlendirilebilir. Yapay zekâ kullanılarak inşa edilmeye çalışılan yönetim süreçleri de bu kapsamdadır (Pulli vd., 2012).

Sarı, son yıllarda protestonun rengi haline gelmiştir. Fransa’da başlayan Sarı Yelekliler hareketi, 2019-20 döneminde Hong Kong’daki işletmelerde başlayan Çin Komünist Partisine bağlı “kırmızı dükkânlar” ile çevrenin korunması ve daha serbest faaliyetleri savunan “mavi” ve “sarı” dükkânlar arasındaki çatışma ve protestolar sarı rengini radikal bir hareketin simgesi haline getirmiştir. Çin’de 2014’ten beri devam eden ve demokrasi yanlısı protestocuları temsil eden hareket, sarı dükkân savunucuları tarafından desteklenmektedir (Chan, 2022).

Sarı ekonomi ayrıca çevresel hassasiyete uyumlu döngüsel ekonomi için de kullanılmaktadır. Daha çok Çin merkezli (Sarı vadi/nehir) üzerine kurgulanan ekonomik faaliyetlerin etkinleştirilmesi sarı-yeşil ekonomi çerçevesinde incelenmektedir (Tonghui ve Ying, 2022).

Son olarak sarı ekonominin özellikle tekel haline gelen platformlarda insanları daha fazla tutmak için yapılandırılan reklam gibi dikkat çekme faaliyetlerini üreten ekonomi olarak da ifade edildiğini de belirtelim (Carpentier, 2021).

Sarı ekonomi ister teknolojik isterse demokratik söylemleri içersin sürdürülebilir kalkınma amaçlarının tamamı ile yakından ilişkilidir.

9. Mor Ekonomi (Purple Economy)

Genel olarak kadınların ekonomik değer üretimi ile ilgili faaliyetler mor ekonomi kapsamında değerlendirilir. Ancak teorik olarak mor ekonomi sadece kadınları değil tüm dezavantajlı grupları kapsayan ekonomik, sosyal ve kültürel üretimi temsil eder. Bu anlamda kadın, çocuk, genç, yaşlı ve engelli gibi hassas grupların çıkarlarını korumayı amaçlar. Mor ekonomi, çok kültürlü yaşamın oluşturduğu sinerjinin, ekonomik ve sosyal potansiyeli artıracığı görüşünü savunur. Dezavantajlı grupların yoğun olduğu ülkelerde kültürel çeşitliliğe vurgu yapması bakımından daha dikkat çekici söylemlere sahiptir (Abdelfattah ve Bouabdellah, 2022).

Pratik yazında genellikle kadınların çalışması ve eşitliğine odaklanan mor ekonomide iş yaşam dengesi, esnek çalışma, cinsiyetler arasındaki

çalışma koşulları ve ücret farklılıklarının giderilmesi gibi eşitlikçi yaklaşımlar savunulur. Böylece kadınların ve dezavantajlı grupların işgücüne katılımının artması ve ülke büyümesine katkıda bulunması hedeflenir (Chung, 2010).

Toplumun yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik ekonomik, sosyal ve kültürel konular yanında dezavantajlı gruplara yönelik eğitim, sağlık ve barınma gibi konular da mor ekonominin kapsamı içindedir (Al Brbrby, 2021). Örneğin kadınlar tarafından ücretsiz veya düşük ücretle sağlanan bakım ekonomisi mor ekonomi içinde yer alır (Carpentier 2021).

Mor ekonomi, ekonominin kültürel yönlerine dikkat çekmesi açısından altın ekonomiye yaklaşır. Sürdürülebilirlik ve eşitlik söylemleri nedeniyle de yeşil ekonomiyle benzer. ILO raporlarında mor ekonomi bakım ekonomisi (care economy) olarak da geçmektedir (Lutz, 2011).

Mor ekonomi, eşitlik ve adalet savunusu nedeniyle sürdürülebilir kalkınma amaçlarının birçoğu ile uyumludur. Bu kapsamda iyi sağlık ve refahı destekler (amaç 3). Toplumsal cinsiyet eşitliği (amaç 5), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (amaç 8), eşitsizliğin azaltılması (amaç 10) gibi hedeflerle de yakından ilişkilidir.

10. Turuncu Ekonomi (Orange Economy)

Yaratıcı ekonomi olarak da adlandırılan turuncu ekonomi, yenilik yoluyla bilgi üretimine odaklanan ekonomiyi temsil eder. Son yıllarda özellikle gençlerin ekonomik katkısının artırılması için dikkat çekilen üretim potansiyellerini içerir (Flew, 2005; Hesmondhalgh, 2018).

Çalışma hayatının geleneksel yapıdan hızla uzaklaşması birçok gencin geleneksel işgücü piyasasına girmede gönülsüz davranmasına neden olmuştur. Çoğu kez işgücü piyasası dışında bulunan gençler ne istihdamda ne de eğitimde ve yetiştirmede olduğundan (NEET kapsamında) atıl olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu gençler geleneksel yapının dışında iktisadi faaliyette bulunmakta ve özellikle sanat, spor ve kültürel alanlarda etkili değerler oluşturabilmektedir.

Turuncu ekonomi özellikle gençler ve yeni nesil algılar çerçevesinde sınırsız fırsatlar sunar (Restrepo ve Márquez, 2013). Turuncu ekonomide bilginin üretilmesi ve kullanılması ile ilgili her türlü ekonomik faaliyet değer taşır. Özellikle kültürel endüstriler veya NFT gibi dijital eserlerin üretimi turuncu ekonomi içinde değerlendirilebilir. Yenilikçi mimariler, sanat, tasarım, el

sanatları, reklam, film, müzik, sahne sanatları, bilgisayar oyunları, yazılım ve araştırma geliştirme gibi faaliyetlerin tümü turuncu ekonomi içinde yer alır. Hatta bu kapsama dijital televizyonlar sayesinde oluşan siber drama sektörü bile dâhildir (Murray, 2005).

Turuncu ekonomi ile üretilen katma değerler, sürdürülebilir bir altyapı oluşturulması halinde yeni dünya düzeninde büyümenin farklı bir dinamiği olarak da görülmektedir (Ferreiro-Seoan, Llorca-Ponce ve Rius-Sorolla, 2022).

Son yılların en önemli açılımlarından biri olan turuncu ekonominin, halen geleneksel işgücü piyasasına girişte yaşanan zorlukları çözmekte ısrar eden kamu politika yapıcıları tarafından fark edilmesi ve böylelikle özellikle gençler için işgücü piyasasının yeniden düzenlenmesi süreçlerinin dikkate alınması gereklidir (Benavente ve Grazi, 2017).

Turuncu ekonomi oluşturduğu yenilikçi ekosistem nedeniyle sürdürülebilir kalkınma amaçlarından nitelikli eğitim (amaç 4), yenilikçilik ve altyapı (amaç 9) ve ortaklıklar (amaç 17) ile yakından ilişkilidir.

11. Altın Ekonomi (Golden Economy)

Altın ekonomi literatürde iki ayrı şekilde yer alır. İlki sekizinci başlıkta açıklanan sarı ekonomi kapsamında teknolojik yatırımlara atıf yapar. Bu kapsamda yenilenebilir enerji kaynaklarının üretimi ve kullanımı konusunda etkili bir yatırım çevresi oluşturulması ve özellikle de güneş enerjisinden faydalanılması altın ekonominin esasını oluşturur. Güneş ışığı (sunshine) ekonomisi olarak da adlandırılmaktadır. Hatta bu kapsamda yeni nesil devlet standartları bile oluşturulmuştur (Next Generation Sunshine State Standards, 2021). Çevreye olan duyarlılığı bakımından yeşil ve mavi ekonomi ile de yakın ilişki içindedir.

Söz konusu yaklaşımı altın ekonomiyi sürdürülebilir kalkınma amaçlarından uygun fiyatlı ve temiz enerji (amaç 7), ve iklim eylemine (amaç 13) dâhil eder.

İkincisi kültür ekonomisi üzerinedir. Bu anlamda nispeten turuncu ekonomiye yakınladır. Ancak bu yaklaşım daha spesifik bir alan olan Güney Afrika için kullanılan alt temayı oluşturmaktadır. Mzansi Altın Ekonomi adı verilen portföyde, Güney Afrika kültür endüstrisinin geliştirilip yaygınlaştırılması sayesinde etkin bir ekonomik büyüme ve istihdam hedeflenmektedir. Bu kapsamda ülke genelinde; kültürel etkinlikler, tedarik kuruluşu, kamusal

sanat, gezici girişimler, sanat bankası, kültür gözlemevi gibi projeler yürütülmektedir. Kültür gözlem evi; oluşturulan kültür ve sanat sektörünün ekonomik büyüklüğünü, iş ve istihdam oluşturma kapasitesini, GSYİH'ye katkısını ve çarpan-yayılmacı etkilerini sürekli ölçme görevini üstlenmiştir (Bob vd., 2019). Ayrıca “ulusal kültür endüstrileri beceri akademisi” sayesinde sanat sektöründeki beceri eksikliklerini giderici eğitim programları yükseköğretim sistemine dâhil edilip istihdam şansı artırılmaktadır (Snowball vd., 2017).

12. Gümüş Ekonomi (Silver Economy)

Yaşlanma, örneğin işgücü piyasasından çekilme gibi sonuçlar doğurduğunda, yaşlılar için toplumdan ayrılmayı giderek artırmaktadır. Hayatın olağan akışından uzaklaşan yaşlı nüfusun kendine göre tüketim ve yaşam tarzı oluşur. Kimi zaman uzaktan alışveriş, kimi zaman bakım hizmetine ihtiyaç duyulur. Yaşlıların sağlık, sosyalleşme, barınma, iletişim, boş zaman kullanımı gibi birçok alanda kendine has tüketim ihtiyaçlarını çevreleyen ekonomiye gümüş ekonomi adı verilir.

Gümüş ekonomi, yaşlıların yaşam ve tüketim kalıplarına göre düzenlenmiş ekonomik faaliyetlerin toplamını ifade eder. Yaşlı insanların mal ve hizmet ihtiyaçlarının üretimi ve tüketimine yönelik sistemi kapsar (Zsarnoczky, 2016).

2005'te Almanya Bonn'da düzenlenen “Avrupa'da Gümüş Ekonomi” Konferansında gümüş ekonomi, yaşam kalitesi, ekonomik büyüme ve rekabet edebilirlik için bir fırsat olarak tanımlanmıştı. 2014'te OECD önderliğinde toplanan uzmanlar komitesi de gümüş ekonomiyi büyümenin yeni bir dinamiği olarak göstermiştir (OECD, 2014). 2021'de çevrimiçi yapılan konferansta, yaşlı bakımında bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı öne çıkmıştır (EVBB, 2021).

Yaşlanma ve yaşlılık üzerine yapılan araştırma ve faaliyetlerin bütününe gerontoloji denir. Sosyal, kültürel, psikolojik, bilişsel ve biyolojik yönler gibi farklı alanlarda yapılan yaşlılık araştırmaları gerontolojik araştırmalardır. Örneğin sadece yetişkin yaşlılık hastalıklarının tedavisinde uzmanlaşmış geriatri, gerontolojinin içinde yer alan bir disiplindir (Stuart-Hamilton, 2011). Yaşlıların tüketim kalıplarının tespiti, etkileri ve boyutlarına yönelik ekonomik gerontoloji çalışmaları gümüş ekonominin temelini oluşturur (Perek-Bialas ve Schippers, 2013).

Yaşlıların refahının artırılması ve tüketim ihtiyaçlarının karşılanmasında teknolojinin kullanımına yönelik çalışmalar geronteknoloji (gerontoloji + teknoloji) olarak adlandırılır (Klimczuk, 2012).

Gümüş ekonomi gerek sosyal gerontoloji gerekse geronteknoloji kapsamında çok yönlü iktisadi faaliyetlere ve istihdama neden olur. Sosyal gerontologlar, sosyal hizmet, hemşirelik, psikoloji, sosyoloji, halk sağlığı gibi alanlarda istihdam edilir ve ekonomik değer üretir. Geronteknoloji kapsamında tasarımcılar, mühendisler ve yazılımcılar gibi meslek gruplarının istihdamı mümkündür. Ayrıca biyomekatronik çalışmalar da bu alanda etkin olarak kullanılmaktadır (Peine, vd., 2021).

Gümüş ekonomi, yaşlıların günlük yaşamını kolaylaştırıcı ekonomik sistem altyapısının oluşturulmasından yaşlılar için kullanıcı dostu bina ve şehirlerin oluşturulduğu gerontolojik şehir tasarımına kadar geniş bir yelpazede ekonomik alan oluşturur (Doevendans, 2009).

Gümüş ekonomi, yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması (amaç 1 ve 2), sağlık ve refah (amaç 3) gibi sürdürülebilir kalkınma amaçlarını destekler.

SONUÇ

Ekonomik sistemleri renkler üzerinden açıklamak, karmaşık ve iç içe geçmiş bir yapının sistematik hale getirilmesi ve yeni yaklaşımların anlaşılmasını bir hayli kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada günümüzde halen geçerliliğini koruyan ekonomik sistemler, birbiri ile ilişkili ancak kendine has dinamikleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada on iki ayrı ekonomik yaklaşımdan bahsedilmiştir. Renklerle özdeşleştirilen bu faaliyet dizini; kahverengi, yeşil, mavi, kırmızı, beyaz, siyah, gri, sarı, mor, turuncu, altın ve gümüş ekonomiler olarak adlandırmıştır.

Kahverengi ekonomi geleneksel üretim tarzını ifade ederken yeşil ekonomi çevreye duyarlı ve sürdürülebilir ekonomik yaklaşımın temelini oluşturur. Mavi ekonomi özellikle okyanus ekonomisini öncelikler. Bunun yanında su ile ilgili tüm ekonomik faaliyetler bu kapsamda değerlendirilebilir. Kırmızı ekonomi daha çok kitlesel üretimi temsil eder. Sosyalist ekonomik düzene atıf yapan bu yaklaşım kahverengi ekonominin dinamikleri ile hareket eder. Beyaz ekonomi sağlık sektörü çerçevesinde oluşmuş faaliyetleri içerir. Kimi zaman teknolojiye de atıf yaparak hinterlandını geliştirir. Siyah veya

kara ekonomi yasa dışı faaliyetler kapsamında gerçekleştirilen kayıt dışı ekonomiyi kapsar. Kayıt dışılık veya vergiden kaçınarak gerçekleştirilen faaliyetler görece göz yumulur biçimde gerçekleştirildiğinde (örneğin kayıt dışı istihdam, işportacılık veya vergi dışı dijital alışveriş platformları gibi) bu kez gri ekonomi kapsamına girer. Sarı ekonomi hem endüstride teknolojinin kullanılması hem de demokratik piyasa koşullarını savunan ekonomidir. Özellikle Çin’de ortaya çıkan görünümü ile devlet yatırımları karşısında serbest ve demokratik piyasayı savunur. Mor ekonomi, kadınlar başta olmak üzere tüm dezavantajlı grupların ekonomik faaliyetleri için kullanılır. Bu kapsamda bakım hizmetleri öne çıkar. Turuncu ekonomi özellikle gençler için yaratıcı ekonomi olarak adlandırılır. Günümüzde dijital imkânlar kullanılarak gerçekleştirilen NFT gibi üretimler bu kapsamda değerlendirilebilir. Ayrıca kültür ve sanat içerikli ekonomiler de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Altın ve gümüş ekonomi olarak adlandırılan iki yapı da ekonominin renklerine eklenebilir. Altın ekonomi yine teknolojik yatırımların etkisine vurgu yapar. Ayrıca kültür, sanat ve özellikle turizm alanında üretilen katma değerlerin çerçevesini çizer. Bu kapsamda sarı ve turuncu ekonomiye yaklaşır. Gümüş ekonomi, yaşlı insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin üretim ve tüketim süreçlerine odaklanır.

Sonuçta tüm ekonomik faaliyetlerin, geleneksel üretim tarzını temsil eden kahverengi ekonomi ile bir şekilde mücadele halinde olduğu anlaşılmaktadır. Baştan beri siyah ekonomi ile mücadelenin de devam ettiği görülmektedir.

Çalışmada farklı renklerle sınıflandırılarak aktarılan ekonomik faaliyetler tüm yapıyı temsil etmez. Örneğin renk olarak karşılığı bulunmayan ve amacını para/ücret değil, ilham birimi olarak belirlemiş “ilham ekonomisi” bunlardan biridir. Bu yaklaşım materyalist çözümlerden bağımsız ilham verici çözümlere odaklanır (Buheji, 2015). Bir diğer örnek “esneklik ekonomisi” olabilir. Gelecek nesillerin haklarının, esnek ve geniş bakış açısı ile çözümüne yardımcı olabilecek insanileştirilmiş ekonomik faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Esneklik yeni bir yaklaşım olmamakla birlikte bu ekonomik yapının temelini esnek çözüm süreçleri oluşturur. Ek olarak marjinal grupların oluşturduğu ekonomik faaliyet zincirini oluşturan “gök kuşağı” ekonomisi farklı yaklaşımlardan biridir. Son aktarılan üç ekonomik faaliyet alanı bu çalışmanın kapsamında değildir. Ancak daha sonra yapılacak farklı çalışmalara yol gösterici olması bakımından burada değinilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abdelfattah, D.S.M. I. ve Bouabdellah D.O. (2022), “Purple Economy: The Role of Improving the Job Performance of Human Resources in Achieving Sustainable Development and Enhancing the Cultural Dimension”, **Journal of Legal and Economic Research**, 5(1), ss.721-742.
- Al Brbrby, H. M. M. A. (2021), “The Correlation between Health Care and the Purple Economy its Impact on Sustainable Development in Egypt”, **Siyaset ve Ekonomi Dergisi**, 13(12), ss.1-20.
- Bari, A. (2017), “Our Oceans and the Blue Economy: Opportunities and Challenges”, **Procedia Engineering**, c.194, ss.5-11.
- Benavente, J. M. ve Grazzi, M. (2017), **Public Policies for Creativity and Innovation: Promoting the Orange Economy in Latin America and the Caribbean**, Washington: IDB Publication.
- Bennett, N. J., Blythe, J., White, C. S. ve Campero, C. (2021), “Blue Growth and Blue Justice: Ten Risks and Solutions for the Ocean Economy”, **Marine Policy**, c.125, ss.1-12.
- Blue Economy Definitions United Nations,
Erişim: https://www.un.org/regularprocess/sites/www.un.org.regularprocess/files/rok_part_2.pdf
- Bob U., Swart, K., Gounden, R., Gumede, A. ve Nkambule, S. (2019), “Socioeconomic Impacts of the Festivals and Events Sub-Category of the Mzansi Golden Economy Programme in South Africa” **GeoJournal of Tourism and Geosites**, 27(4), ss.1236–1250.
- Borowy, I. (2013), **Defining Sustainable Development for Our Common Future: A History of the World Commission on Environment and Development (Brundtland Commission)**, New York: Routledge.
- Buheji, M. (2016), **Handbook of Inspiration Economy**, (ed. Brychan Thomas), ToKnowPress: Bangkok.
- Buheji, M. ve Ahmed, D. (2021), “Forward: The Pandemic Calls for More Colours Economies”, **International Journal of Inspiration & Resilience Economy**, 5(1), ss.1-3.
- Burkett, P. (2006), **Marxism and Ecological Economics: Toward a Red and Green Political Economy**, Brill: Leiden, Boston.

- Carpentier, L. (2021), “New Economics for Sustainable Development to Recover Better from the Pandemic”, **UCD Institute for Discovery**,
Erişim: <https://www.ucd.ie/discovery/zoomforthought/neweconomicsforsustainabledevelopmenttorecoverbetterfromthepandemic.html>
- Chan, D. S. W. (2022), “The Consumption Power of the Politically Powerless: The Yellow Economy in Hong Kong” **Journal of Civil Society**, 18(1), ss.1-18.
- Chung C.S. (2010), “Women’s Labor Force Participation through Work/Life Balance”, **Gender Equality Spurs Economic Growth**, May/June,
Erişim: https://www.jef.or.jp/journal/pdf/171th_cover10.pdf
- Cisneros-Montemayor, A.M. (2019), “A Blue Economy: Equitable, Sustainable, and Viable Development in the World’s Oceans” **Predicting Future Oceans Sustainability of Ocean and Human Systems Amidst Global Environmental Change**, ss.395-404.
- Doevendans, C.H. (2009), “The P(leisure) City and Gerontechnology”, **Gerontechnology Journal**, Autumn, 8(4), ss.209-219.
- Dornan, M., Morgan, W., Cain, T.N. ve Tarte, S. (2018), “What’s in a Term? “Green Growth” and the “Blue-green Economy” in the Pacific Islands” **Asya&The Passific Policy Studies**, Special Issue: The Pacific islands in the twenty-first century, 5(3), ss.408-425.
- Dunn, W. S. (1995), **The Soviet Economy and the Red Army, 1930-1945**, Praeger, Westport Connecticut: London.
- EVBB, (European Association of Institutes for Vocational Training) (2021), “Online European Conference: The European Silver Economy in 2021: the Case”,
Erişim: <https://www.linkedin.com/events/onlineeuropeanconference-theeur6780423437685948416/>
- Ferreiro-Seoan, F. J., Llorca-Ponce, A. ve Rius-Sorolla, G. (2022), “Measuring the Sustainability of the Orange Economy”, **Sustainability MDPI Journal**, 14(6).
- Flew, T. (2005), “Creative Economy”, **Creative Industries**, (ed. Jonh Hartley), Wiley-Blackwell.
- Geisendorf, S. (2009), “The Influence of Innovation and Imitation on Economic Performance”, **Economic Issues**, 14(1), ss.65-94.

- Gert T.S. (2013), **Environmental Reviews and Case Studies: From a Brown to a Green Economy: How Should Green Industries Be Promoted?** Published online by Cambridge University Press.
- Gibson, B. (2005) “The Transition to a Globalized Economy: Poverty, Human Capital and the Informal Sector in a Structuralist CGE Model” **Journal of Development Economics**, 78(1), ss.60-94.
- Gilbreath, K. (1977), **Red Capitalism: An Analysis of the Navajo Economy**, University of Oklahoma Press: Norman.
- He, R., Luo, L., Shamsuddin, A. ve Tang, O. (2021), “Corporate Carbon Accounting: A Literature Review of Carbon Accounting Research from the Kyoto Protocol to the Paris Agreement”, **Accounting and Finance Journal**, 62(1), ss.261-298.
- Hesmondhalgh, D. (2018), **The Cultural Industries**, SAGE Publications: London.
- Howell, S. E. (1994), “Racism, Cynicism, Economics, and David Duke”, **American Politics Research**, 22(2), ss.190-207.
- Hudson, K. A. ve Wheeler, E. (2008), “Globalization and the Black Market Organ Trade: When Even a Kidney Can’t Pay the Bills”, **Disability Studies Quarterly**, 28(4).
- Ianole-Călin, R., Vâlsan, C. ve Druică, E. (2017), “The Many Shades of the Grey Economy in Romania”, **The Informal Economy Exploring Drivers and Practices**, (ed. Ioana Horodnic, Peter Rodgers, Colin Williams, Legha Momtazian) Routledge.
- Jain, R. ve Agrawal, R. (2007), “ICT Education and Training Services: Current Scenario and Future Prospects in India”, **The Journal of Business Perspective**, 11(2), ss.41-55.
- Keen, M. R., Schwarz, A.M. ve Wini-Simeon, L. (2018), “Towards Defining the Blue Economy: Practical Lessons from Pacific Ocean Governance”, **Marine Policy**, c.88, ss.333-341.
- Kenney, M., Zysman, J. (2016), “The Rise of the Platform Economy”, **Issues in Science and Technology**, Spring, 32(3): 61-69.
- Klimczuk, A. (2012), “Supporting the Development of Gerontechnology as Part of Silver Economy Building”, **Journal of Interdisciplinary Research**, 2(2), ss.52-56.

- Konkin, S.E. (1995-2008), **The Last, Whole Introduction to Agorism, The Agorist Quarterly**, 1(1), (Reprinted in **Alliance a Journal of Theory and Strategy**, Samhain/Yule 2008, Beta Issue).
- Kumar, A. (2002), **The Black Economy in India**, Penguin Books.
- Lutz, H. (2011), **The New Maids: Transnational Women and the Care Economy**, (çev. Deborah Shannon), Zed Books: London-NewYork.
- Mackenzie, S. (2022), “Criminology towards the Metaverse: Cryptocurrency Scams, Grey Economy and the Technosocial”, **The British Journal of Criminology**, 62(3), ss.1537–1552.
- MASAK, (2000), **Kara Para Aklama Tipolojileri**, MASAK Yayın No:7, Ankara.
- McWilliams, D. (2015), **Flat White Economy: How the Digital Economy is Transforming London & Other Cities of the Future**, Abrams Press.
- Murray J. H. (2005), “Digital TV and the Emerging Formats of Cyberdrama” **Creative Industries**, (ed. Jonh Hartley), Wiley-Blackwell.
- Next Generation Sunshine State Standards, (2021), Social Studies,
Erişim: <https://www.fldoe.org/core/fileparse.php/19975/urlt/5-3.pdf>
- OECD, (2012), **The Silver and White Economy: The Chinese Demographic Challenge**, Erişim: <https://www.oecd.org/employment/leed/oecd-china-report-final.pdf>
- OECD, (2014), “The Silver Economy as a Pathway for Growth Insights from the OECD-GCOA”, **Expert Consultation**, Erişim: <https://www.oecd.org/sti/the-silver-economy-as-a-pathway-to-growth.pdf>
- Pauli, G. A. (2010), **The Blue Economy: 10 Years, 100 Innovations, 100 Million Jobs**, Paradigm Publications: New Mexico-USA.
- Peine, A., Marshall, B. L., Martin, W., ve Neven, L. (2021), “Socio-Gerontechnology: Key Themes, Future Agendas”. **Socio-gerontechnology**, (ed. Alexander Peine, Barbara Marshall, Wendy Martin, Louis Neven), Routledge, ss.1-23.
- Perek-Bialas, J., Schippers, J.J. (2013), “Economic Gerontology: Older People as Consumers and Workers” **Old Age in Europe**, (ed. Komp, K., Aartsen, M.), Springer, ss.79-96.
- Pulli, K., Baksheev, A., Korniyakov, K. ve Eruhimov, V. (2012), “Real-Time Computer Vision with Opencv”, **Communications of the ACM**, 55(6), ss.61-69.

- Pyle D. J. (1989), **Tax Evasion and the Black Economy**, Palgrave: Macmillan.
- Restrepo, P. F. B. ve Márquez I. D. (2013), **The Orange Economy: An Infinite Opportunity**, Inter-American Development Bank. Public cod: IDB-MG-165.
- Salzberg, R. (2020), “Peddling and the Makeshift Economy”, **The Routledge History of Poverty**, Routledge.
- Santander, (2022), “Yellow Economy: How to Get the best Return from Science and Tech”, Erişim: <https://www.santander.com/en/stories/yellow-economy>
- Santerre, R. E. ve Neun S. P. (2010), **Health Economics: Theory, Insights, and Industry Studies**, 5th edition, South-Western, Cengage Learning.
- Scott Cato, M. (2008), **Green Economics an Introduction to Theory, Policy and Practice**, Routledge.
- Smith-Godfrey, S. (2016), “Defining the Blue Economy, Maritime Affairs”, **Journal of the National Maritime Foundation of India**, 12(1), ss.58-64.
- Smith-Godfrey, S. (2022), “Performance Indicators for the Blue Economy”, **Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs**, 14(3), ss.149-170.
- Snowball, J., Collins, A. ve Tarentaal, D. (2017), “Transformation and Job Creation in the Cultural and Creative Industries in South Africa”, **Cultural Trends**, 26(4), ss.295-309.
- Stuart-Hamilton, I. (2011), **An Introduction to Gerontology**, Cambridge University Press.
- Sulich, A. ve Zema, T. (2018), Green Jobs, a New Measure of Public Management and Sustainable Development “Green Economy Versus Modern Brown Economy”, **European Journal of Environmental Science**, c.8, ss.69-75.
- Tonghui, J. ve Ying, D. (2022), “Measurement and Analysis of the Level of Green Economy Development in the Yellow River Basin”, **2022 5th International Conference on Economy Development and Social Sciences Research (EDSSR 2022)**,
Erişim:https://www.webofproceedings.org/proceedings_series/ECOM/EDSSR%202022/WHCP22024.pdf
- World Bank, (2013), “From Brown Growth to Green: the Economic Benefits of Climate Action” June 25, Erişim:<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/06/25/growing-green-europe-and-central-asia>

World Bank, (2017), “What is the Blue Economy?”,

Erişim: <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2017/06/06/blue-economy>

Zsarnoczky, M. (2016), “Innovation Challenges of the Silver Economy”, **Journal of VADYBA**, 28(1): ss.105-109.